

CEDAW Komitesinin Nihai Yorumları (2016)

Türkiye'nin yedinci dönem raporuna dair sonuç gözlemleri*

1. Komite, 13 Temmuz 2016'da düzenlenen 1415 ve 1416. toplantılarında Türkiye'nin yedinci dönem raporunu (CEDAW/C/TUR/7) değerlendirmiştir (bkz. CEDAW/C/SR.1415 ve 1416). Komitenin konu ve sorular listesi CEDAW/C/ TUR/Q/7'de yer almaktadır ve Türkiye'nin cevapları CEDAW/C/TUR/Q/7/ Add.1'de bulunabilir.

A. Giriş

2. Komite, Taraf Devletin yedinci dönem raporunun sunulmuş olmasını takdir etmektedir. Bununla birlikte, raporun hazırlanmasında sivil toplum örgütlerinin katılımının nispeten düşük olması konusunda endişe duymaktadır. Komite, Taraf Devletin, oturum öncesi çalışma grubu tarafından gündeme getirilen konular ve soruların listesine karşı sunduğu yazılı cevaplarını takdir etmektedir ve diyalog esnasında Komite tarafından sözlü olarak sorulan sorulara yanıt olarak sunulan ek açıklamaları ve heyetin yaptığı sözlü sunumu memnuniyetle karşılamaktadır. 3. Komite, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Genel Müdürü Gülser Ustaoglu'nun başkanlık ettiği ve ayrıca Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler ve Cenevre'deki diğer uluslararası kuruluşlara yönelik Daimi Temsilciliğinden temsilcileri içeren geniş delegasyona dair olarak da Taraf Devleti takdir etmektedir.

B. Olumlu yanlar

4. Komite, Taraf Devletin altıncı dönem raporunun (CEDAW/C/TUR/6) 2010'da değerlendirilmesinden beri özellikle 2012'de Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 sayılı Kanunun kabul edilmesi dahil olmak üzere hukuki reformlarda yaşanan gelişmeleri memnuniyetle karşılamaktadır.

5. Komite, aşağıdakilerin kabul edilmesi gibi, Taraf Devletin kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını hızlandırmayı ve cinsiyet eşitliğini desteklemeyi amaçlayan kurumsal çerçeve ve politika çerçevesini iyileştirmeye yönelik çalışmalarını da memnuniyetle karşılamaktadır:

(a) Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023);

(b) Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018);

(c) Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı (2012-2016).

6. Komite, bir önceki raporunun değerlendirilmesinden bu yana Taraf Devletin aşağıdaki uluslararası ve bölgesel belgeleri onaylamasını veya kabul etmesini memnuniyetle karşılamaktadır:

(a) İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (2011'de)

(b) Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) (2012'de).

C. Başlıca endişeler ve tavsiyeler

Mevcut bağlam

7. Taraf Devletle diyalogun hemen ardından yaşanan olaylar ve bunların kadınların insan hakları konusundaki potansiyel etkileri göz önüne alındığında Komite, bir süre önce Hükümete karşı düzenlenen darbe girişimi de dahil olmak üzere yaşanan güvensizliğin mevcut bağlamı ile ilgili endişelerini ifade etmek istemektedir. Bunlar, yargıdan ve akademik kurumlardan çok sayıda üyenin ve öğretmenler de dahil olmak üzere memurların görevden alınması da dahil olmak üzere Hükümet tarafından alınan birçok tedbirle ilgilidir. Komite ayrıca, bu tedbirlerin kadınların insan haklarının kullanımına ilişkin genel çerçeveyi olumsuz etkileyebileceğinden endişe duymaktadır.

8. Komite, Taraf Devleti insan hakları, hukukun üstünlüğü, yargının bağımsızlığı ve ifade özgürlüğünün korunması konusundaki taahhüdünü yerine getirmeye teşvik etmektedir. Taraf Devletin, kadınların insan haklarına saygı duymasına, bunları korumasına ve yerine getirmesine ve insan haklarının güvence altına alınmasını da içeren anayasal düzeni korumasına yönelik çağrıda bulunmaktadır. Komite ayrıca, Güvenlik Konseyi tarafından 1325 (2000) ve 1820 (2008) sayılı kararlarla ve Komitenin çatışma önleme, çatışma sonrası durumlarda kadınlara dair 30 sayılı tavsiyesiyle (2013) yeniden teyit edildiği gibi Sözleşmenin barış, güvenlik ve sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir unsurunu temsil ettiği ve cinsiyet eşitliğinin demokratik ve barışçıl bir düzen için bir ön koşul olduğu göz önüne alındığında Taraf Devletin Sözleşmeye uyması yönünde çağrıda bulunmaktadır.

Parlamento

9. Komite, Sözleşmenin tam olarak uygulanmasının sağlanmasında yasama gücünün önemli rolünü vurgulamaktadır (bkz. Komitenin 2010'da kırk beşinci oturumunda kabul edilen milletvekilleri ile olan ilişkilerine dair açıklaması). Türkiye Büyük Millet Meclisini, yetkilerine uygun olarak, şu andan itibaren Sözleşme kapsamındaki bir sonraki raporlama dönemine kadar mevcut sonuç gözlemlerinin uygulanmasına ilişkin olarak gerekli adımları atmaya davet etmektedir.

Sivil toplum kuruluşları

10. Komite, sivil toplum kuruluşlarının, kadın örgütlerinin, kadınların insan hakları savunucularının temsilcilerine, gazetecilere ve Kürt toplumundan olanlar da dahil olmak üzere diğer eylemcilere karşı alınan ve giderek kısıtlayıcı ve baskıcı hale gelen hapsedme gibi tedbirlerden endişe duymaktadır.

11. Komite, Taraf Devletin, Sözleşmenin ve diğer tüm uluslararası insan hakları belgelerinin Taraf Devlette uygulanmasının desteklenmesinde kadın ve insan hakları örgütlerinin kurulması ve aktif katılımı için elverişli ve uygun bir ortam sağlamasını tavsiye etmektedir.

Kürt kadınları

12. Komite, Kürt kadınlarının devam eden dezavantajlı durumundan, onların etnik ve dilsel kimliğine karşı önyargıdan dolayı durumun daha da kötüleşmesinden ve sonuç olarak bu kesimin sivil, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar bakımından daha da marjinalleşmesinden endişe duymaktadır.

13. Komite, Taraf Devleti, Kürt kadınlarının karşılaştıkları, kesişen ayrımcılık biçimleri ile daha da büyüyen eşitsizlikleri ele almaya çağırılmaktadır. Taraf Devletin, Kürt kadınları ve Taraf Devletteki diğer kadınlar arasındaki uçurumu kapatmak için gerekli tüm önlemleri almasını ve Taraf Devletin Kürt kadınları da dahil olmak üzere kendi yetki alanındaki tüm kadınlara karşı Sözleşmedeki yükümlülüklerini yerine getirmesini tavsiye etmektedir.

Mülteci ve sığınmacı kadınlar

14. Komite, Taraf Devletin başta Suriyeliler olmak üzere 2,5 milyondan fazla mülteciyi ağırladığına ve bunların ihtiyaçlarını karşılamak için önemli kaynaklar tahsis ettiğine övgüyle dikkat çekmektedir. Bununla birlikte Komite, mülteci kamplarının içinde ve dışında, temel hizmetlerden ve temel mallardan, eğitimden, ekonomik fırsatlardan, sağlık hizmetlerinden, giyeceklerden, yiyeceklerden, ısınma imkanlarında ve hijyen ürünlerinden yoksun olan ve cinsel şiddet ve diğer türlerde şiddet bakımından risk altında olan kadın mültecilerin tehlikeli ve güvensiz yaşam koşullarından endişe etmektedir. Komite, ayrıca aşağıdakilerden endişe etmektedir:

(a) Suriyeli mültecilerin yoğunlukta olduğu alanlarda, kendileri ve çocukları için yiyecek ve diğer temel mallara erişebilmek amacıyla fuhuş yapan özellikle 15-20 yaşları arasındaki kızlar ve genç kadınlar arasında fahişeliğin önemli oranda artması;

(b) Cinsel şiddet de dahil olmak üzere mülteci kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddetin eksik bildirilmesi ve uzmanlaşmış hizmetlerin sınırlı kullanılabilirliği;

(c) Sosyoekonomik sebeplerle veya korunma amacıyla, çoğunlukla çok eşli evlilikler kapsamında olmak üzere mülteci kadın ve kızların Suriyeli erkeklerle zorla evlendirilmesi.

15. Komite, Taraf Devletin mülteci ve sığınmacı kadın ve kızların güvenliğini iyileştirmek, mülteci kadınlar ve çocukları için gıda, giyim ve hijyen ürünleri de dahil olmak üzere temel hizmetlere ve temel mallara erişimi artırmak ve cinsel sömürüye veya emek sömürüsüne maruz kalmamalarını sağlamak için gerekli önlemleri almasını tavsiye etmektedir. Taraf Devletin şunları yapmasını önermektedir:

(a) Mülteci ve sığınmacı kadın ve kızların eğitim, öğretim ve geçim fırsatlarına ve sağlık hizmetlerine erişiminin sağlanması;

(b) Kolluk kuvvetlerine yönelik olarak, Taraf Devletin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler de dahil olmak üzere Taraf Devletin kanunlarının, mülteci ve sığınmacı kadın ve kızların maruz kaldığı cinsel şiddet de dahil olmak üzere cinsiyete dayalı şiddet vakalarına katı bir şekilde uygulanmasına dair kapasite geliştirme programlarının sağlanması;

(c) Özellikle kadınlar olmak üzere mülteci ve sığınmacıların, cinsel ve cinsiyete dayalı şiddet kurbanlarına yönelik ulusal başvuru mekanizmaları ve resmi adalet mekanizmasına nasıl erişim sağlanabileceği hakkında bilgilendirilmesinin sağlanması.

Sözleşmenin hukuki statüsü ve görünürlüğü

16. Komite, Anayasa'nın 90. maddesine göre, Sözleşme de dahil olmak üzere Taraf Devlet tarafından onaylanan uluslararası antlaşmaların ulusal hukukun ayrılmaz bir parçasını oluşturmasını ve buna göre Sözleşmede yer alan haklara ilişkin ihlallere vatandaşlar tarafından Anayasa Mahkemesi nezdinde itiraz edilebilmesini memnuniyetle karşılamaktadır. Bununla birlikte, Eylül 2012'den beri Anayasa Mahkemesine doğrudan başvurular da dahil olmak üzere, Sözleşmenin hükümlerine doğrudan başvuru veya bu hükümlerin uygulandığı davalar hakkında bilgi bulunmamasına ve bunun, genel olarak toplumda ve özel olarak kadınlar arasında devam eden bir bilinçsizliğe ve Adalet Akademisi kapsamında sunulan eğitim programlarına rağmen yargı mensupları arasında Sözleşmeye ilişkin olarak bilgisizliğe işaret edebileceğine dikkat çekmektedir.

17. Komite, Taraf Devletin, Sözleşme ve Komisyon içtihatları da dahil olmak üzere kadınların insan haklarıyla ilgili uluslararası hukuk norm ve standartlarının uygulanmasına ilişkin olarak hakimlere,

savcılara, avukatlara ve kolluk kuvvetlerine yönelik kapasite geliştirme programlarını arttırmasını ve Sözleşmenin, İhtiyari Protokolün ve devletin ilgili internet sistemlerine dair olarak Komite tarafından yayımlanan tüm genel tavsiyelerin ulusal ve yerel dillerdeki tercümelemlerini yayımlamak gibi yöntemlerle bu belgelerde yer alan tüm bilgileri tüm kadın ve kızların kullanımına sunmasını tavsiye etmektedir.

Ayrımcı mevzuat

18. Komite, Taraf Devletin kadınlara karşı ayrımcılık içeren kanunları yürürlükten kaldırmak için çalışmalarda bulunduğunu belirtmektedir. Ancak, aşağıda verilen örnekler de dahil olmak üzere ayrımcılık içeren belirli mevzuat unsurlarının hala yürürlükte olmasından endişe duymaktadır:

(a) İlgili kadın veya kız uygulamaya rıza göstermese bile bir yargıç veya savcının verdiği yetkiyle bekaret testinin hala yasal olmasına dayanak teşkil eden ve dolayısıyla kişinin hem mahremiyetini hem de fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü ihlal eden “genital muayeneye” dair Ceza Kanunu 287. Maddesi;

(b) Evli bir kadının hamileliğinin sonlandırılmasının “eşinin iznine” tabi olmasını öngören, 2827 sayılı Nüfus Planlaması Kanununa dayalı olarak çıkarılmış Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzüğün 13. Maddesi.

19. Komite, Taraf Devletin kadınlara yönelik ayrımcı kanunların yürürlükten kaldırılması sağlamak için gerekli tüm çabaları sarf etmesini ve şunları gerçekleştirmesini tavsiye etmektedir:

(a) Ceza Kanununda değişiklik yapılarak bir kadın veya kız üzerinde rızası olmadan bekaret testi de dahil olmak üzere genital muayenelerin gerçekleştirilmesini mümkün kılan hükmün yürürlükten kaldırılması. Ayrıca Taraf Devletin, hiçbir kadın ve kızın böyle bir rızayı göstermek için baskı altına alınmamasını sağlamasını da tavsiye etmektedir ve

(b) Normalde onuncu haftaya kadar, tecavüz durumunda ise yirminci haftaya kadar kürtajın yalnızca hamile kadın veya kızın kararına tabi olmasını sağlamak için gerekli tüm hukuki düzenlemelerin yapılması.

Ulusal insan hakları kurumu

20. Komite, Türkiye İnsan Hakları Kurumunun yerini, eşitliği desteklemek ve cinsiyete dayalı ayrımcılık da dahil olmak üzere ayrımcılık mağdurlarına yardımcı olmak amacıyla, kısa süre içinde faaliyete geçecek olan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun aldığını belirtmektedir. Ancak Komite şu konular hakkında endişe duymaktadır:

(a) Kurumun yönetim kurulu üyelerinin Cumhurbaşkanı veya Hükümet tarafından atanması ve dolayısıyla insan haklarının desteklenmesi ve korunmasına yönelik ulusal kurumların statüsüne ilişkin ilkeler (Paris İlkeleri) kapsamında gerekli bağımsızlığın sağlanmaması.

(b) Örneğin kesişen ayrımcılık biçimlerine dair olarak cinsiyet eşitliği konularının yeterince ilgi görmemesi ve bu konuda farkındalık oluşmaması veya Kurumun geniş yetki alanı sebebiyle kaynaklarının sınırlı görünmesi göz önüne alındığında bu konulara ilişkin olarak yeterli kaynaklardan faydalanılamaması.

21. Komite, Taraf Devletin açıkça belirlenmiş bir zaman dilimi içerisinde şunları gerçekleştirmesini tavsiye etmektedir:

(a) Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun üyelerinin atanmasına ilişkin sürecin bağımsızlığının sağlanmasıyla Kurumun Paris İlkelerine tam olarak uygun hale getirilmesi ve görevlerini yeterli bir şekilde yerine getirebilmesi için yeterli kaynakların Kuruma temin edilmesi;

(b) Kurumun üyeleri için cinsiyet eşitliğine ilişkin kapasite geliştirme çalışmalarının sağlanması ve cinsiyet eşitliği ve kadınlara ayrımcılık uygulanmamasına ilişkin olarak görevlerini yeterli bir şekilde yerine getirebilmesi için yeterli kaynakların Kuruma temin edilmesi.

Adalet ve adli yardıma erişim

22. Komite, aşağıdakiler de dahil olmak üzere, kadınların adalete erişim önündeki kalıcı engeller hakkında endişe duymaktadır:

(a) Kadınların haklarını bilmemesi;

(b) Kürt kadınları, diğer azınlıklardan kadınlar ve mülteci kadınlar başta olmak üzere haklarını talep etmek isteyen kadınların karşılaştığı dil engelleri;

(c) Kolluk kuvvetleri yetkililerinin ve hukukçuların cinsiyet eşitliği hakkındaki bilgilerinin sınırlı olması;

(d) Hem ekonomik hem de maddi olarak adli yardımın sınırlı kapsama sahip olması ve dolayısıyla asgari ücretle çalışan kadınların adli yardımdan faydalanamamasının yanı sıra ceza davalarında adli yardımın sağlanmaması ve adli yardım almaya uygunluğun söz konusu olduğu durumlarda da bunu ispat etme prosedürünün zahmetli olması;

(e) Kamu Denetçiliği Kurumunda kadın ve çocuklara yönelik bağımsız ekonomik kaynakların olmaması, yetkilerin sınırlı olması ve ayrı bir birim olmaması.

23. Komite, Taraf Devletin, cinsiyet rollerini ortadan kaldırmak ve adalet sisteminin tüm yönlerine cinsiyet perspektifini dahil etmek için tüm adalet personeline yönelik olarak kapasite geliştirme ve bilinçlendirme programlarını güçlendirmesini tavsiye etmektedir. Ayrıca Taraf Devletin şunları gerçekleştirmesini önermektedir:

(a) Hukuk okuryazarlığı da dahil olmak üzere her seviyede eğitimin müfredatına kadın hakları ve cinsiyet eşitliğinin dahil edilmesine özel önem vererek ve kadın haklarının desteklenmesi için kadınların adalete erişiminin önemli rolü ve erkek ve oğlanların yanı sıra taraftar ve paydaşların rolünü vurgulayarak kadınların hakları konusundaki farkındalığının ve bunları uygulama imkanlarının arttırılması; (b) Kırsal veya uzak alanlarda adli yardım kliniklerinin kurulması gibi yollarla özellikle asgari ücretle çalışanlar olmak üzere yeterli imkanlara sahip olmayan kadınlara Kürtçe ve Arapça da dahil olmak üzere ücretsiz adli yardım sağlanması ve projenin, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ortaklığında Türkiye Barolar Birliği tarafından gerçekleştirilen Türkiye’de herkes için adalete erişime ilişkin adli yardım uygulamalarının iyileştirilmesini destekleyecek şekilde genişletilmesi; (c) Kamu Denetçiliği Kurumu bünyesinde kadın ve çocuklara yönelik olarak insan haklarının korunmasına ilişkin özel bir birim kurulması, kadınların ilerlemesini sağlamaya yönelik bir politikanın oluşturulması ve uygulanması ve bunun yeterince finanse edilmesinin sağlanması.

Kadınların ilerlemesine ilişkin ulusal mekanizma

24. Komite, icracı bakanlıklara karşı özel bir pozisyonla doğrudan Başbakanın yetkisi altına sokulan kadın ve aile işlerinden sorumlu bakanlığın 2011’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak değiştirilip Bakanlığın faaliyetlerinin kadın hakları ve cinsiyet eşitliğinden ziyade kadının aile içindeki rolüne odaklanmasına ve kadın hakları ve cinsiyet eşitliği ile ilgili konulara kaynak tahsis edilmemesine endişeyle dikkat çekmektedir. Ayrıca, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından özellikle memurlara sunulan bilinçlendirme ve eğitim programlarının artık rutin olarak cinsiyet eşitliği ile ilgili modülleri içermemesinden de endişe duymaktadır. Buna ek olarak Komite, cinsiyet eşitliğine dair ulusal eylem planının (2015-2020) henüz resmi olarak onaylanmamış ve uygulamaya konmamış olmasından dolayı aşırı endişelidir.

25. Komite, Taraf Devletin şunları gerçekleştirmesini tavsiye etmektedir:

(a) Kadınların ilerlemesine yönelik ulusal mekanizmanın güçlendirilmesi, cinsiyet eşitliğini sağlamak üzere yeterli yetkinin verilmesi, yeterli beşeri, teknik ve mali kaynakların tahsis edilmesi ve bu mekanizmanın, aile bağlamından bağımsız olarak Taraf Devletteki tüm kadınların haklarına odaklanmasının sağlanması;

(b) Ulusal mekanizmanın Kamu Denetçiliği Kurumuyla ve yeni kurulan Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumuyla yakın işbirliğinde bulunmasının sağlanması;

(c) Cinsiyet eşitliğini desteklemek ve kadınlara karşı uygulanan ayrımcılığın ortadan kaldırılması için cinsiyet eşitliği ulusal eylem planının (2015-2020) onaylanması ve uygulamaya konması ve Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün özellikle memurlara sunduğu bilinçlendirme ve eğitim programlarının cinsiyet eşitliği ile ilgili modülleri içermesinin sağlanması.

Geçici özel tedbirler

26. Komite, Anayasanın 10. maddesinde geçici özel tedbirlerin öngörüldüğünü belirtmektedir. Ancak, Taraf Devletin bu tedbirlere ilişkin anlayışı ve bu tedbirlerin kullanımının dezavantajlı durumda olan kadınlara para verilmesiyle sınırlı olmasından endişe duyulmaktadır.

27. Komite, Taraf Devletin, eğitim, işgücü piyasası ve siyasi ve sosyal yaşam da dahil olmak üzere kadınların az temsil edildiği veya dezavantajlı olduğu tüm alanlarda kadın ve erkek eşitliğinin sağlanmasını hızlandırma konusuna ilişkin Komitenin 25 sayılı genel tavsiyesine (2004) ve Sözleşmedeki madde 4(1)’e uygun olarak geçici özel tedbirleri uygulamasını tavsiye etmektedir. Ayrıca Taraf Devletin, geçici özel tedbirler kavramına ilgili yetkililerin aşına olması için kapasite geliştirme programları sunmasını tavsiye etmektedir.

Kalıplaşmış yargılar ve zararlı uygulamalar

28. Komite, kadın ve erkeklerin aile ve toplumdaki rolleri ve sorumlulukları ile ilgili köklü ve ayrımcı kalıplaşmış yargıların sürekliliğinden endişe duymaktadır. Bu yargılar, kadınların anne ve eş olarak geleneksel rollerini aşırı vurgulamakta ve böylece kadınların toplumsal statülerine, özerkliklerine, eğitim fırsatlarına ve mesleki kariyerlerine zarar vermekte ve aynı zamanda kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddetin temel nedenini oluşturmaktadır. Komite, Devlet kurumlarında ve toplum içinde ataerkil tutumların arttığını ve “toplumsal cinsiyette hakkaniyet” veya “toplumsal cinsiyet adaleti” gibi muğlak bir

şekilde tanımlanmış kavramlar sebebiyle cinsiyet eşitliğinin açıkça ve giderek zayıfladığına endişeyle dikkat çekmektedir. Komite ayrıca, Hükümetin üst düzey temsilcilerinin, geleneksel rollere uymayan kadınlar hakkında çeşitli vesilelerle ayrımcı ve aşağılayıcı açıklamalar yaptığını da endişeyle ifade etmektedir.

29. Komite, Taraf Devletin, Sözleşme hükümlerine uygun olarak, kadınlara karşı ayrımcılık içeren ataerkil tutum ve kalıplaşmış yargıları ortadan kaldırmak için kapsamlı bir strateji benimsemesini tavsiye etmektedir. Bu tedbirler, sivil toplumla işbirliği içinde halkı eğitmeye ve kadınların insan haklarını kullanmalarına ilişkin olarak ayrımcı kalıplaşmış yargıların olumsuz etkileri konusunda bilinçlendirmeye yönelik her düzeyde çalışmayı içermelidir.

30. Komite şunlar hakkında endişe duymaktadır:

(a) Özellikle kırsal ve uzak alanlarda kan davalarının sonlandırılması için kızların gelin olarak verilmesi ve belirli bölgelerde evlenilen kadınlar için “başlık parası” ödenmesi gibi devam eden uygulamalar;

(b) Taciz ve tecavüz edilip ailenin “namusunu” korumak adına fail ile evlenmeye zorlanan kızlara dair bildirilen vakalar;

(c) Özellikle yoksul kırsal alanlarda çok sayıda çocuk evliliği olması, bunların toplumda geniş kabul görmesi ve Taraf Devlerin bunları engellemek ve failleri yeterli bir şekilde cezalandırmak için yeterince çaba göstermemesi.

31. Komite, 31 sayılı Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması ve 18 sayılı Zararlı Uygulamalara Dair Çocuk Haklarına dair ortak genel tavsiye/genel açıklamaya (2014) dikkat çekerek, Taraf Devletin şunları gerçekleştirmesini tavsiye etmektedir:

(a) Anlaşmazlıkların çözülmesi amacıyla kadın ve kızların her türlü satışı ve değiş tokuşunun suç kabul edilmesinin, soruşturulmasının, kovuşturulmasının ve faillerin yeterli bir şekilde cezalandırılmasının sağlanması;

(b) Hiçbir taciz veya tecavüz mağdurunun faille zorla evlendirilmemesini sağlamak için bilinçlendirme çalışmaları ve yasal düzenlemeler de dahil olmak üzere gerekli tedbirlerin alınması;

(c) Çocuk evliliklerine dair yasağın etkili bir şekilde uygulanması ve çocuk yaşta evliliğin kızların sağlık ve gelişimi üzerindeki zararlı etkilerine ilişkin olarak bilinçlendirme çalışmalarının güçlendirilmesi.

Kadınlara karşı cinsiyete dayalı şiddet

32. Komite, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 sayılı Kanunun 2012’de kabul edildiğini belirtmektedir. Ancak, bu kanunda aile içi şiddetin suç olarak sayılmadığını ve kanunun aile içi şiddet faillerine dava açılması ve bu kişilerin cezalandırılmasına dair hiçbir hüküm içermediğini endişeyle ifade etmektedir. Ayrıca, Taraf Devlette, özel alanda kadınlara yönelik cinsel şiddet, psikolojik şiddet ve kadınların temel mallara erişimden mahrum bırakılması da dahil olmak üzere kadınlara yönelik cinsiyete dayalı sistematik ve yaygın şiddetin devam etmesinden de endişe duymaktadır ve şu hususları endişeyle dile getirmektedir:

(a) Çok sayıda kadının eşleri veya eski eşleri ya da kocaları veya diğer aile üyeleri tarafından öldürülmesi;

(b) Koruma kararlarının nadiren uygulanması ve yeterli olmayan bir şekilde izlenmesi ve bunun sonucunda çoğunlukla kadınlara karşı cinsiyete dayalı şiddetin daha da artması veya ilgili kadınların öldürülmesi;

(c) Damgalanma, misilleme korkusu, faile ekonomik olarak bağımlılık, hukuk konusunda bilgisizlik, dil engelleri ve/veya kolluk kuvvetlerine güvensizlik sebebiyle şiddet olaylarının çok azının bildirilmesi;

(d) Yetersiz bir coğrafi dağılımla yetersiz sayıda sığınma evinin olması, sığınma evlerinde hak ihlali içeren aramalar yapılması, kadınların cep telefonlarına el konması, giriş-çıkış saatlerinin kısıtlanması ve sıklıkla mağdurların istismarcı eşlerinin yanına geri gönderilmesi veya çocuklarını bırakmaya zorlanması gibi kadınlara sunulan uygun olmayan koşullar gibi faktörlerin gösterdiği gibi şiddet içeren ilişkilerinden kaçmak isteyen kadınlara sunulan yardım ve çözüm yollarının yetersizliği;

(e) Kızlara tecavüz etmekten suçlu bulunmuş olanlar da dahil olmak üzere cinsel şiddet faillerine hafif cezalar verilmesi ve duruşmalarda failerin cezalarında "iyi hal" indirimi yapılması;

(f) Taraf Devletin hiçbir çekince olmadan İstanbul Sözleşmesini onaylamış olmasına rağmen, ki Komite tarafından memnuniyetle karşılanmıştır, lezbiyen, biseksüel ve trans kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddetin devam etmesi; bu şiddet, lezbiyen, biseksüel ve trans kadınlara karşı ağır şiddet ve bu bireylerin öldürülmesi de dahil olmak üzere nefret suçlarının faillerinin cezalandırılmamasıyla, "cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği" hususunun nefret suçlarına dair mevzuata ya da 6701 sayılı Kanunda yasaklanan ayrımcılık gerekçelerine (İstanbul Sözleşmesinde madde 4(3)'e aykırı olan) dahil edilmemesiyle ve lezbiyen, biseksüel ve trans kadınların öldürülmesine ilişkin olarak görülen davalarda Ceza Kanununun 29. maddesinde yer alan "haksız tahrik" indiriminin uygulanabilirliğinin mahkemelerce kabul edilerek bu suçları işleyen failere daha az ceza verilmesiyle daha da tırmanmaktadır.

33. Kadına karşı şiddete dair 19 sayılı genel tavsiyesine (1992) insan kaçakçılığı ve cinsel ve diğer türlerde sömürü de dahil olmak üzere kamusal ve özel alanda tüm kadın ve kızlara karşı her türlü şiddetin ortadan kaldırılmasına dair Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 5.2'ye uygun olarak Komite, Taraf Devletin kadınlara karşı cinsiyete dayalı şiddetle ve bu şiddetin altında yatan sebeplerle mücadeleye yönelik çalışmalarını güçlendirmesini tavsiye etmektedir. Ayrıca Taraf Devletin şunları gerçekleştirmesini önermektedir:

(a) Kadınlara yönelik şiddetle mücadeleye dair ulusal eylem planının (2016-2019) etkili bir şekilde uygulanması;

(b) Failler hakkında kovuşturma açılması ve failerin cezalandırılmasını sağlamak için aile içi şiddeti açık bir şekilde suç olarak kabul eden gerekli yasal düzenlemelerin kabul edilmesi;

(c) Koruma kararlarının dinamik bir şekilde izlenmesi, ihlal durumunda yaptırım uygulanması ve şikayetleri kaydetmeyip koruma kararı çıkarmayan ve uygulamayan kolluk kuvvetleri ve adli personelin soruşturulması ve sorumlu tutulması;

(d) Medya ve halk eğitim programları aracılığıyla bilinçlendirme kampanyaları başlatarak ve kadın hakim ve kolluk kuvvetlerinin sayısını arttırarak kadın ve kızlara karşı aile içi şiddetin bildirilmesinin teşvik edilmesi ve bildirilen vakaların etkili bir şekilde soruşturulmasını ve mağdurlara yeterli yardım ve korumanın temin edilmesini sağlamak;

(e) Evlerine güvenli bir şekilde dönemeyen kadınlara bağımsız bir hayat kurmak için yardım sağlanması; bu yardım psikososyal desteği, gelir kazandıran faaliyetlerle iştilal etmelerini sağlamak için mesleki eğitimi ve güvenliüklerini sağlamak için gerektiği takdirde kimliğin değiştirilmesini içerebilir;

(f) Kadınlara karşı cinsiyete dayalı şiddete ilişkin olarak yedi gün 24 saat aranabilen ve Kürt ve Arapça da konuşan operatörlerin hizmet verdiği bir yardım hattının oluşturulması;

(g) Mahkemede iyi hal gibi ilgisiz kriterlerin, kadınlara karşı cinsiyete dayalı şiddetin faillerinin cezasının azaltılması için gerekçe teşkil etmemesinin sağlanması;

(h) Sözleşmenin 2. maddesi kapsamında Taraf Devletlerin temel yükümlülüklerine dair 19 ve 28 sayılı genel tavsiyelere (2010) ve İstanbul Sözleşmesine uygun olarak, "cinsel yönelim ve cinsel kimlik" kavramlarının nefret suçlarına dair mevzuata ve 6701 sayılı Kanunda yasaklanan ayrımcılığa ilişkin gerekçeler arasına dahil ederek, lezbiyen, biseksüel ve trans kadınların ayrımcılık ve şiddetten korunması için gereken özenin gösterilmesi ve lezbiyen, biseksüel ve trans kadınlara karşı şiddet suçu işleyen faillerin Ceza Kanununun 29. maddesinde öngörülen hafifletici şartlardan faydalanmamasının sağlanması.

"Namus" adına işlenen cinayetler ve intihara zorlama vakaları

34. Komite, "namus" adına işlenen cinayetler de dahil olmak üzere suçların devam etmesi ve intihara zorlama vakaları veya gizlenmiş cinayetlerin sayısının yüksek olmasından endişe duymaktadır. Taraf Devletin, kadınların öldürülmesini sürdüren ve kadınların öldürülmesine göz yuman "namum" kavramını reddetmek için halkın farkındalığını artırmaya yönelik çabalarının yetersiz olduğunu endişeyle dile getirmektedir. "Haksız tahrik" durumunda olayın hafifletici şartlar kapsamında değerlendirilmesini öngören Ceza Kanununun 29. maddesinin "namus" adına işlenen cinayetlere uygulanmadığı yönündeki bilgilerin Taraf Devlet tarafından verildiğini belirtmektedir. Ancak Komite, 29. maddenin uygulanmasını açık bir şekilde yasaklayan hükmün yalnızca "töre" adına işlenen cinayetlere yönelik olduğu ve bu yüzden "namus" adına işlenen cinayetleri her zaman kapsamayabileceği göz önünde alındığında bunun yeterli bir hukuki koruma teşkil etmediği konusunda endişe duymaktadır.

35. Komite, Taraf Devletin "namus" adına işlenen tüm suçların yeterli bir şekilde kovuşturulması ve cezalandırılmasına yönelik çalışmaları arttırmasını ve şunları gerçekleştirilmesini tavsiye etmektedir:

(a) "Namus" adına işlenen suçların Ceza Kanununun 29. maddesinin uygulama kapsamından açık bir şekilde çıkarılması amacıyla Kanunda değişiklik yapılması;

(b) Kadın ve kızların intiharı, yaşadıkları kazalar ve diğer şiddet dolu ölüm vakalarının, tıbbi ve/veya psikolojik otopsi gibi adli tıp yöntemleri ve diğer yöntemlerle etkili bir şekilde soruşturulmasının sağlanması;

(c) Savcı ve hakimlerin Ceza Kanununun intihara dair 84. maddesinin uygulanmasının gerektiği durumlarda bu maddeyi katı bir şekilde uygulamalarının sağlanması;

(d) Bir erkek veya ailenin namus ve prestijinin akrabası olan kadınların hareketleriyle ilişkili olduğuna dair olarak ataerkil tutumlara dayalı olan ve kadınları kontrol etmeye ve kişisel özerkliklerini sınırlamaya hizmet eden ve Sözleşmeye aykırı olan kavramların sonlandırılması.

Barış sürecinin 2015'te sona ermesinin ardından Türk güvenlik güçleri ile Kürdistan İşçi Partisi arasında yeniden ortaya çıkan şiddetten etkilenen kadınlar

36. Komite, Taraf Devletin şu anda bir dizi terör ve diğer şiddet eylemleriyle karşı karşıya olduğunu ve vatandaşlarını bu tür fiillerden koruma gereğini tamamen kabullendiğini belirtmektedir. Bununla birlikte Komite, terörle mücadele tedbirleri bağlamında bile insan haklarının korunması gerektiğini hatırlatmaktadır. Komite, Taraf Devlet ve belirli diğer Devletler tarafından bir terör örgütü olarak kabul edilen Kürdistan İşçi Partisine ve Taraf Devletin güneydoğusundaki ilişkili gençlik gruplarına karşı terörle mücadele bağlamında ve özellikle sıklıkla uygulanan ve bazıları çok uzun süren ve her zaman hukuki bir gerekçeye dayanmayabilen sokağa çıkma yasakları bağlamında Türk güvenlik güçlerinin operasyonlarında, birçok kadın da dahil olmak üzere çok sayıda ağırlıklı olarak Kürt sivilin cinsel şiddet de dahil olmak üzere şiddete maruz kaldığı veya öldürüldüğünün bildirildiğini endişeyle ifade etmektedir. Komite özellikle şunlar hakkında endişe etmektedir:

(a) Kürt kadınların taciz, cinsel şiddet ve tehditlere maruz kaldığına ve çıplak, tecavüz edilmiş ve/veya öldürülmüş kadınların (hem sivil hem de PKK militanları) fotoğraflarının güvenlik güçleri tarafından sosyal medyada korkutma ve sindirme aracı olarak paylaşıldığına dair belgeli iddialar;

(b) Birçok ve kesişen biçimlerde ayrımcılığa maruz kalan ve sokaklarda uyumaya zorlanarak ek cinsel şiddete ve diğer şiddet biçimlerine maruz kalmasına sebep olunan birçok kadın da dahil olmak üzere çok sayıda insanın evinden edilmesi;

(c) Kadın, barış ve güvenliğe dair 1325 sayılı Güvenlik Konseyi kararının (2000) uygulanmasına ilişkin ulusal eylem planının henüz kabul edilmemiş olması.

37. Komite, Sözleşmenin 2. maddesine uygun olarak ve 19, 28 ve 30 sayılı genel tavsiyelerini dikkate alarak, Taraf Devletin şunları gerçekleştirmesini tavsiye etmektedir:

(a) PKK ve ona bağlı gençlik grupları ile barış görüşmelerini tekrar başlatmak ve barış görüşmelerine ve yeniden inşaya yönelik çatışma sonrası çalışmalara kadın ve kadın hakları örgütlerinin katılımını sağlamak için mümkün olan tüm adımların atılması;

(b) Güvenlik ve savunma kuvvetlerinin yanı sıra PKK ve diğer silahlı gruplar tarafından gerçekleştirilen insan hakları ihlallerinin soruşturulması, kovuşturulması ve yeterli bir şekilde cezalandırılması;

(c) Halkın davalara güvenini sağlamak için soruşturmaların etkili, tarafsız ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirilmesinin sağlanması ve bu amaçla uluslararası yardım alarak bağımsız ve tarafsız bir soruşturma mekanizmasının oluşturulması;

(d) Hesap verebilirliği sağlamak ve cinsel şiddet ile diğer şiddet türlerinin mağdurlarına tıbbi, psikolojik ve diğer desteklerin yanı sıra silahlı çatışma ve terörle mücadele tedbirleri bağlamında işlenen insan hakları ihlallerinin kurbanı olan kadınlara eski haline döndürme, tazminat, rehabilitasyon, tekrarlamama güvencesi temin edilmesi için gerekli adımların atılması;

(e) Yerinden edilmiş kadın ve kızların kendileri ve çocukları için eğitim, sağlık ve barınma imkanlara erişiminin iyileştirilmesi ve yerinden edilen kadınların evlerine olabildiğince çabuk dönebilmesinin ve evlerinin oturulabilir bir duruma getirilmesinin sağlanması.

38. Komite ayrıca Taraf Devletin kadın örgütlerinin temsilcileriyle işbirliği içinde 1325 sayılı Güvenlik Konseyi kararının (2000) uygulanmasına ilişkin ulusal eylem planı taslağının kesinleştirilmesi ve kabul edilmesine dair açık bir takvim belirlemesi ve 1820 (2008), 1888 (2009), 1889 (2009) ve 2122 (2013) sayılı kararlar kapsamında kadın ve barış ve güvenliğe ilişkin Konsey gündeminin tamamının dikkate alınmasını ve gecikmeden uygulanmasını sağlaması yönünde çağrıda bulunmaktadır.

Kaçakçılık ve fuhuş sömürüsü

39. Komite, Taraf Devletin insan kaçakçılığı ile mücadele için gösterdiği çabaları ifade etmektedir. Ancak, Taraf Devlette sahte evlilik ve daha iyi bir yaşam vaatleriyle kaçırılan birçok Suriyeli kız vakası da dahil olmak üzere cinsel sömürü amacıyla hem yurt içinde hem de sınırlar arasında kadın ve kızların kaçırılma olaylarının devam etmesinden ve ergen mülteci kızların Taraf Devletteki mülteci kamplarından gelin olarak satılmasına dair belgeli iddialardan endişe duymaktadır. Komite ayrıca şunlar hakkında da endişe duymaktadır:

- (a) Kaçakçılık mağdurları için yalnızca dört adet sığınma evinin faal olarak hizmet vermesi;
- (b) Kaçakçılık mağdurlarının geç kalınmadan belirlenmesi için tedbirlerin yetersizliği ve bu insanların korunmasına yönelik hizmetlerin yetersizliği;
- (c) Fuhuş yapan kadınlar da dahil olmak üzere kaçakçılık mağdurlarının kaçırılmanın sonucu olarak işlenen eylemlerden dolayı göz altına alındığına, tutuklandığına ve sınır dışı edildiğine dair raporlar.

40. Komite, Taraf Devletin kaçakçılıkla mücadele çalışmalarını arttırmasını ve şunları gerçekleştirmesini tavsiye etmektedir:

- (a) Kolluk kuvvetleri ve sınır görevlilerinin potansiyel kaçakçılık mağdurlarını tespit etme ve onlara yardım etme imkanlarını arttırmak için onlara yönelik eğitim ve kapasite geliştirme çalışmalarının arttırılması;
- (b) Kaçakçılık kurbanlarına yönelik sığınma evlerinin kapasitesinin büyük oranda arttırılması ve kaliteli sağlık hizmetlerine, danışmanlık, finansal destek ve eğitim fırsatlara ve ayrıca ücretsiz hukuki hizmetlerine erişimlerinin sağlanması;
- (c) Kaçakçılık ve fuhuş sömürüsü kurbanı olan kadınların her türlü yükümlülükten muaf tutulmasının ve onlara savcılık makamlarıyla işbirliği yapma konusundaki imkan veya istekliliklerinden bağımsız olarak tanık koruma programları ve geçici oturma izinleri gibi yeterli koruma imkanlarının temin edilmesinin sağlanması.

Siyasi ve sosyal yaşama katılım

41. Komite, Hükümet ve parlamento için de dahil olmak üzere hem ulusal hem yerel düzeyde kadınların karar verme süreçlerine (global ortalamanın altındadır ve Kasım 2015'te seçimden sonra daha da düşmüştür) ve adli hizmetlere ve kamu hizmetlerine düşük katılımı ve hakim sosyal ve kültürel tutumlar da dahil olmak üzere bunun altında yatan sebeplerin ele alınmasına yönelik özel adımların atılmaması hakkında endişe duymaktadır.

42. Siyasi ve sosyal yaşamda kadınlara dair 23 sayılı genel tavsiyesine (1997) uygun olarak Komite, Taraf Devletin, siyasi ve sosyal yaşama ve hem yerel hem de ulusal düzeyde karar verme süreçlerine ve adli hizmetler ve kamu hizmetlerine kadınların eşit ve eksiksiz bir şekilde katılımını sağlamak için Sözleşmedeki madde 4(1)'e ve Komitenin 25 sayılı genel tavsiyesine uygun bir şekilde geçici özel tedbirler de dahil olmak üzere kota, belirli zaman dilimlerine sahip karşılaştırma ölçütleri ve eğitim gibi tedbirleri almasını tavsiye etmektedir. Ayrıca, Taraf Devletin bir bütün olarak toplum için, dezavantajlı ve dışlanmış gruplara ait kadınların katılımı da dahil olmak üzere kadınların karar verme süreçlerine katılımının önem, hakkında bilinçlendirme faaliyetleri gerçekleştirmesini ve mevcut ve gelecekteki kadın liderler için liderlik ve müzakere becerilerine dair eğitim programları sunmasını tavsiye etmektedir.

Eğitim

43. Komite, özellikle yoksul kırsal alanlar ve mülteci topluluklarında, mesleki eğitim ve yüksek öğrenimdeki kız ve kadınlar arasındaki yüksek terk oranları ve yetersiz temsilden kaygı duymaya devam etmektedir. Yeni kabul edilen mevzuat uyarınca zorunlu eğitimin 12 yıla kadar uzatılmış olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, Komite, bu programın, öğrencilerin ebeveyn onayına tabi olarak 12 yaşından itibaren ev eğitimini seçmesine ve eğitimlerine uzmanlaşmış din okullarında (imam hatip) devam etmelerine olanak sağlanmasına dikkat çekmektedir. Komite, ev ve dini temelli eğitimin kızların ve annelerin kızlarının geleneksel rolünü güçlendirebileceğini ve bunun Devlet okul sistemi gibi sıkı takibe tabi olmayabileceğini göz önüne alarak, bunun kız çocukları üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceğinden endişe duymaktadır. Ayrıca, Komite şunları da endişeyle ifade etmektedir:

(a) Kadınların ev hanımı, erkeklerin ise ekonomik ve sosyal yaşamın aktif katılımcıları olarak betimlendiği ayrımcılık içeren kalıplaşmış yargıların, özellikle Suriye müfredatına dayalı olarak hazırlanmış mültecilere yönelik ders kitaplarında olmak üzere bazı ders kitaplarında hala mevcut olması;

(b) Okullarda cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve haklarına dair eğitimin verilmemesi;

(c) Engelli kız ve kadınların okula devam etme oranlarının düşük olması ve engelli kadın ve kızlara yönelik eğitim fırsatlarının yetersiz olması;

(d) Taraf Devletin güneydoğusunda bazı yerlerde kızların yaklaşık yüzde ellisinin okuma-yazma bilmediği ve yoksulluk ve Kürtçe eğitim verilmemesiyle bağlantılı olarak dil engelleri sebebiyle daha fazlasının ilkokuldan sonra eğitime devam etmediğinin bildirilmesi.

44. Sözleşmenin 10. maddesi doğrultusunda Komite, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 4.1'e dikkat çekmekte ve Taraf Devletin tüm kız ve erkek çocuklarının etkili sonuçlar elde edilmesini sağlayan ücretsiz, eşit ve kaliteli birinci ve ikinci öğretimi tamamlamasını sağlaması için çağrıda bulunmaktadır. Taraf Devletin ebeveynleri teşvik ederek kızlarını okul içi eğitime devam etmelerine izin vermelerini sağlamasını ve yüksek terk oranları sorununu ele almasını tavsiye etmektedir. Ayrıca Taraf Devletin şunları gerçekleştirmesini tavsiye etmektedir:

(a) Tüm kadın ve erkeklerin uygun maliyetli ve kaliteli teknik, mesleki ve üniversite eğitimi de dahil olmak üzere yüksek öğretime eşit erişiminin sağlanmasına dair Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi 4.3 doğrultusunda, kızların yüksek öğretime ve geleneksel olarak erkeklerin baskın olduğu alanlarda ve diğer yerlerde kadınlara yönelik teknik ve mesleki eğitim imkanlarına erişiminin artırılmasına yönelik bir politika geliştirilmesi;

(b) Eğitimde cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesine dair projenin uygulanması, ders kitaplarının gözden geçirilmesi ve güncellenmesi, Suriye müfredatına dayalı olarak hazırlanmış ders kitapları ve öğretim materyallerinin projeye dahil edilmesi, aile ve toplumda kadın ve erkeklerin rollerine ilişkin mevcut kalıplaşmış görüş ve tutumların değiştirilmesi amacıyla her düzeyde öğretmenlere yönelik olarak kapasite geliştirme programlarının uygulanması;

(c) Erken hamileliklerin, cinsel yolla bulaşan hastalıkların ve şiddetin önlenmesine özel önem göstererek zorunlu ve yaşa uygun cinsel eğitim ve üreme sağlığı eğitiminin okul müfredatına dahil edilmesinin sağlanması;

(d) Mülteci kızların eğitime erişimini sağlamaya yönelik çalışmaların sürdürülmesi ve özellikle yüksek okul terk etme oranlarının ele alınması;

(e) Engeli kız ve kadınların okula gitme oranlarının düşük olmasının sebeplerinin ele alınması ve engelli kız ve kadınları örgün eğitime dahil etme gibi yöntemlerle yeterli eğitim fırsatlarının sağlanması;

(f) Çok dilli eğitim imkanlarının araştırılması gibi yöntemlerle kırsal alanlarda azınlık ve etnik gruplara ait kadın ve kızların karşılaştığı eğitim dezavantajlarının üstesinden gelmeye yönelik ek politika ve programların uygulanması ve bölgesel farklılıkların ele alınması.

İstihdam

45. Komite, kadınların istihdam oranının hala düşük olduğunu ve ev işlerinin orantısız bir şekilde kadınlar tarafından gerçekleştirildiğini endişeyle ifade etmektedir. Ayrıca şunlardan da endişe duymaktadır:

(a) Özellikle genç kadınlar arasında olmak üzere kadınlar arasında erkeklerden daha yüksek işsizlik oranı;

(b) Kamu sektörü ve diğer yerlerde ücret olarak cinsiyet ayrımının devam etmesi;

(c) Resmi olmayan sektörlerde tehlikeli koşullar altında ve sağlık sigortası veya sosyal güvenliğe erişimi olmadan düşük ücretli işlerde önemli sayıda kadının çalışması.

46. Komite, Taraf Devletin şunları gerçekleştirmesini tavsiye etmektedir:

(a) Kadın istihdamına ilişkin eylem planının uygulanması;

(b) Kadınlara karşı istihdam ayrımcılığını ortadan kaldırmaya ve işgücü piyasasında, resmi sektörde ve diğer yerlerde her düzeyde kadınlar için eşit fırsatlar sağlamaya yönelik olarak çalışmalarda bulunmaya yönelik politikaların ve özel yasama tedbirlerinin kabul edilmesi;

(c) Komitenin eşit değerli işler için eşit ücrete dair 13 sayılı genel tavsiyesi (1989) doğrultusunda cinsiyete dayalı mevcut ücret farkının kapatılması amacıyla cinsiyete dayalı kriterlere dayalı iş değerlendirme sistemlerinin oluşturulması;

(d) Kadınların baskın olduğu sektörlerde maaşları yükseltmek için işgücü piyasasının tüm sektörleri için geçerli olan kanuni asgari ücretlerin uygulanması ve geçinmeye yetecek bir ücretin garanti edilmesine yönelik diğer tüm tedbirlerin alınması.

Sağlık

47. Komite şunları endişeyle dile getirmektedir:

(a) Modern doğum kontrol araçlarının temin edilmesi de dahil olmak üzere cinsel sağlık ve üreme sağlığı hizmetlerine erişimin özellikle Kürt kadınları ve diğer azınlık gruplardan kadınlar işe kırsal ve uzak alanlarda yaşayan kadınlar için çok sınırlı olması ve bu yüzden önemli sayıda erken ve istenmeyen gebelik yaşanması;

(b) Ücretsiz doğum kontrol araçları temin edilmesine ilişkin politikanın ve kürtaja dair hukuki çerçevenin, Hükümetin üst düzey temsilcileri tarafından sürekli olarak eleştirilmesiyle risk altında olması ve onuncu haftaya kadar hamileliğin sonlandırılmasının yasal olmasına rağmen çok sayıda devlet hastanesinin kürtaj yapmayı reddetmesi ve bu yüzden birçok kadının çok pahalı özel kliniklere veya güvenli olmayan kürtaj imkanlarına başvurmak zorunda kalması ve

(c) Artan HIN enfeksiyonu oranlarına rağmen Taraf Devletin HIV/AIDS riski altında olan gruplara dair epidemiyolojik verilere ve HIV ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara yönelik danışmanlık merkezlerine sahip olmaması ve bunun, salgın hastalıklarla mücadelede önemli bir engel teşkil etmesi.

48. Komite, cinsel sağlık ve üreme sağlığı ve haklarına dair açıklamasına (2014) dikkate çeken Taraf Devletin şunları gerçekleştirmesini tavsiye eder:

(a) Kürt kadınları ve azınlık gruplara ait kadınlar da dahil olmak üzere tüm kadınlar için kadınların özerklik, mahremiyet, gizlilik, onay ve seçim haklarına saygı gösteren cinsel sağlık ve üreme sağlığı bilgileri ve hizmetlerine eşit ve tam erişimin kırsal ve uzak alanlar da dahil olmak üzere Taraf Devletin tüm topraklarında güvenli olmasının ve acil kontrasepsiyon da dahil olmak üzere modern doğum kontrol yöntemlerine erişimi de içermesinin sağlanması;

(b) Mevcut kürtaj ve doğum kontrol haklarını korumak, hastaneleri izlemek ve hastanelerin hamilelikleri onuncu haftaya kadar ve tecavüz sonucu oluşan hamileliklerde yirminci haftaya kadar sonlandırmaya ilişkin hukuki yükümlülüklerini ek şartlar sunmadan yerine getirmesini sağlamak için gerekli tüm tedbirlerin alınması;

(c) HIV'nin prevalansına dair verilerin toplanması ve HIV/AIDS'e dair ulusal stratejik planın yenilenmesi (2011-2015) ve kırsal ve uzak alanlar da dahil olmak üzere Taraf Devletin tüm topraklarında HIV ve cinsel yolla bulaşan hastalıklar için danışmanlık merkezleri oluşturulması.

Kırsal kadınlar

49. Komite, yoksulluktan orantısız olarak etkilenen ve eğitim, istihdam, sosyal güvenlik ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişimi olan kırsal alanlardaki kadınların istikrarsız durumundan endişe duymaktadır. Komite ayrıca, kırsal alanlardaki kadınların, kadınların geleneksel rolleri konusunda özellikle ayrımcı kalıplaşmış yargılara maruz kaldıklarını ve bunun diğer hususların yanı sıra ev içinde verilen önemli kararlara katılmalarını önlediğini de endişeyle belirtmektedir.

50. Komite, kırsal yörelerde yaşayan kadınların haklarına dair 34 sayılı genel tavsiyesi (2016) doğrultusunda Taraf Devletin, siyasi ve sosyal yaşam, eğitim, sağlık ve istihdam da dahil olmak üzere kadınların az temsil edildiği veya dezavantajlı olduğu tüm alanlarda kırsal yörelerde yaşayan kadınlara yönelik eşitliği sağlanmasını hızlandırmak için geçici özel tedbirler de dahil olmak üzere tedbirler geliştirmesini ve uygulamasını tavsiye etmektedir. Taraf Devlet, kırsal yörelerde yaşayan kızların ücretsiz bakım işlerinde çalışarak okula devamının önlenmesini azaltmaya yönelik programları hayata geçirmeli

ve kırsal yörelerde yaşayan kadınların yaşadıkları yerlerde gelir kazandıran fırsatlar yaratmaya yönelik tedbirler tasarlamalı ve uygulamalıdır.

Tutuklu kadınlar

51. Komite, tutuklu kadınların cinsel şiddete maruz kaldığına ve işkence gördüğüne ve böyle birçok davanın yeterince soruşturulmadığına veya kovuşturulmadığına dair iddialar hakkında endişe duymaktadır.

52. Komite, Kadın Mahkumlara Gösterilen Muamele ve Kadın Suçlulara İlişkin Tutukluluk Dışı Tedbirlere İlişkin Birleşmiş Milletler Kurallarına (Bangkok Kuralları) dikkat çekerek, Taraf Devletin tutuklu kadınların şiddet ve istismardan korunmasını yönelik yeterli koşulları sağlamasını tavsiye etmektedir. Taraf Devletin bağımsız izleme ve gözetim mekanizmalarının yanı sıra kapalı şikayet kutularının konması gibi bağımsız şikayet mekanizmaları oluşturmasını ve tutukluların dışarıdaki adli kurumlar ve şikayet kurumları ile gizlilik çerçevesinde yazışmasını sağlaması tavsiye edilmektedir.

Evlilik ve aile ilişkileri

53. Komite şunları endişeyle karşılamaktadır:

(a) Resmi nikahla desteklenmeyen dini nikahı suç olmaktan çıkaran Anayasa Mahkemesi kararının çok eşli evlilikler ve çocuk evliliklerinin sayısını arttırabileceği ve medeni hukukun garanti ettiği ekonomik korumayı kayıtsız dini evliliklerin sağlamadığı göz önünde bulundurulduğunda bunun kadınlar için önemli bir risk teşkil edebileceği gerçeği;

(b) Taraf Devletin evlenen kadınlara kendi soyadlarını korumalarına izin vermesi yönünde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 2013'teki bir kararına rağmen, Medeni Kanununun 187. maddesinin hala yürürlükte olması ve evli kadınların kendi soyadlarını koruma hakkını kullanmak için mahkemeye başvurmak zorunda olması;

(c) Bir meclis komisyonu tarafından boşanmaya ilişkin olarak hazırlanan bir rapor taslağının, "sorunsuz ve başarılı evliliklere" yol açan çocuk cinsel istismarı vakalarında şartlı tahliye izin verilmesi ve aile içi şiddet vakalarında arabuluculuğun zorla uygulanması gibi yasal değişikliklerin mevcut ceza ve boşanma hukuku mevzuatında gerçekleştirilmesine yönelik tavsiyeler içermesi.

54. Komite, Taraf Devletin şunları gerçekleştirilmesi yönünde çağrıda bulunmaktadır:

(a) Kayıtsız dini evlilikler de dahil olmak üzere çok eşli evlilikler ve çocuk evliliklerini ortadan kaldırmak için tüm tedbirlerin alınmaya devam etmesi ve tüm evli kadınların ve çocuklarının haklarını güvence altına almak için tüm evliliklerin resmi bir şekilde kaydedilmesinin sağlanması;

(b) Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararına ve Sözleşmenin 16. maddesine uygun olarak kadınların soyadlarını taşımak için eşit haklara sahip olmalarını sağlamak adına mevcut mevzuatta değişiklik yapılması;

(c) Boşanmaya dair meclis komisyonu çalışmasının sonucu da dahil olmak üzere yapılacak tüm hukuki reformların Sözleşmenin 16. maddesine ve Komitenin evlilik ve aile ilişkilerinde eşitliğe dair 21 sayılı genel tavsiyesi (1994) ve evlilik, aile ilişkileri ve bu ilişkilerin sonlandırılmasının ekonomik sonuçlarına dair 29 sayılı genel tavsiyesine (2013) uygun olmasının sağlanması.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu

55. Komite, Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasına yönelik çalışmalarda Taraf Devletin Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunu kullanması yönünde çağrıda bulunmaktadır.

2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi

56. Komite, Sözleşmenin hükümlerine uygun olarak, 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündeminin uygulanması süreci boyunca kalıcı olarak cinsiyet eşitliğinin sağlanması için çağrıda bulunmaktadır.

Yayımlama

57. Komite, mevcut sonuç gözlemlerinin tamamıyla uygulanmasını mümkün kılmak için bu gözlemlerin, başta Hükümet, bakanlıklar, parlamento ve yargı olmak üzere her düzeydeki (ulusal, bölgesel ve yerel) ilgili Devlet kurumlarına Taraf Devletin resmi dilinde ve zamanında yayımlanmasını sağlamasını Taraf Devletten talep etmektedir.

Diğer antlaşmaların onaylanması

58. Komite, Taraf Devletin dokuz adet önemli insan hakları dokümanına¹ uygun hareket etmesinin, kadınların hayatın her alanında insan haklarından ve temel özgürlüklerden faydalanmasını sağlayacağını belirtmektedir. Komite, dolayısıyla Taraf Devletin henüz taraf olmadığı Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmeyi onaylamayı düşünmeye teşvik etmektedir.

Sonuç gözlemlerinin takibi

59. Komite, Taraf Devletin yukarıda paragraf 15 (c), 33 (b), (c) ve (f) ve 37 (c)'de yer alan tavsiyelerin uygulanması için atılan adımlara dair yazılı bilgileri iki yıl içinde sunmasını talep etmektedir.

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi; Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme; Irkçılığa Dayalı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi; Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi; İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; Bütün Göçmen İşçilerin ve Aile Üyelerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi; Bütün Kişilerin Zorla Kaybedilmeden Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme; Engelli Kişilerin Haklarına Dair Uluslararası Sözleşme.

Sonraki raporun hazırlanması

60. Komite, Taraf Devleti sekizinci dönem raporunu Temmuz 2020'de sunmaya davet etmektedir.

61. Komite, Taraf Devletin ortak temel bir dokümana antlaşmaya özel dokümanlara dair kılavuz ilkeler (HRI/GEN/2/Rev.6, Bölüm I) dahil olmak üzere uluslararası insan hakları sözleşmeleri kapsamında raporlamaya dair uyumlulaştırılmış kılavuz ilkelere uymasını talep etmektedir.

* Bu metnin çevirisi Birleşmiş Milletler tarafından yaptırılmış olup, gayri resmi bir çeviridir.